

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشکده هنرهای تجسمی

پایان نامه تحصیلی جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته تصویرسازی

عنوان

تأثیرپذیری هنرمندان تصویرگر معاصر ایران از

مکاتب تصویری قدیم

استاد راهنما

دکترسید حسن سلطانی

عنوان بخش عملی

خاله سوسکه در دنیای معاصر

استاد راهنمای بخش عملی

محمدرضا دادگر

نگارش و تمقیق

مونا مرادی خلخالی

شهریور ۱۳۹۲

تعهدنامه

اینجانب مونا مرادی خلخالی اعلام می‌دارم که تمام فصل‌های این پایان‌نامه و اجزاء مربوط به آن برای اولین بار (توسط اینجانب) انجام شده است. برداشت از نوشته‌ها، کتب، پایان‌نامه‌ها، اسناد، مدارک و تصاویر پژوهشگران حقیقی یا حقوقی (فارسی و غیر فارسی) با ذکر مآخذ کامل و به شیوه تحقیق علمی صورت گرفته است.

بدیهی است در صورتی که خلاف موارد فوق اثبات شود مسئولیت آن مستقیماً به عهده اینجانب خواهد بود.

تاریخ

امضاء

تشکر و قدردانی

با سپاس فراوان از جناب آقای استاد محمدرضا دادگر

و جناب آقای دکتر سید حسن سلطانی

تقدیم به

چشم‌های نگران پدر و مادرم

و حمایت‌های بی دریغ پدر بزرگ و مادر بزرگم

و حضور همیشگی همسرم

چکیده

سابقه‌ی تصویرگری نسخه‌های خطی در ایران به دوران ساسانی و مکتب مانوی باز می‌گردد؛ از این دوران اثر مصوری باقی نمانده در حالی که تصاویر برخی آثار مانویان در دست است و تأثیر آن را بر مکاتب تصویرگری پس از اسلام می‌توان مشاهده کرد. در حقیقت هنر تصویرسازی دوره اسلامی تحت تأثیر هنر مانوی، بیزانس و چین شکل گرفت و با ویژگی‌های بومی درآمیخت و مکاتب تصویرگری در دوره‌های مختلف آفریده شد. شیوه‌ی تصویرسازی تا دوره قاجار تک نسخه‌ای بود اما در این دوره با ورود صنعت چاپ سنگی از اروپا به ایران هنر تصویرسازی دچار تغییرات اساسی گشت؛ باید اشاره کرد نخستین تصاویر چاپ شده برای کودکان عیدی سازی‌ها بودند که تا پیش از آن کودکان سهمی در آن نداشتند. تصویرگری کودکان در دهه‌های بعد به شکوفایی رسید. امروزه برخی تصویرگران کتاب کودک با الهام گرفتن از نقش‌مایه‌های کهن و تصویرگری مکاتب قدیمی و چاپ سنگی به خلق آثار نوین پرداخته‌اند.

رساله‌ی پیش رو پس از بیان تاریخچه‌ی مختصری از مکاتب تصویرسازی ایران و بیان ویژگی‌ها و تأثیرپذیری‌ها از مکاتب پیشین به معرفی اجمالی سه هنرمند تصویرگر معاصر پرداخته است که در آثار خود از ویژگی‌های مکاتب تصویرگری قدیم و عناصر بومی بهره گرفته‌اند و در همین راستا برخی از مهمترین کتاب‌های ایشان بررسی شده و چگونگی تأثیرپذیری هنرمندان مذکور مورد تحلیل قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: تصویرسازی قدیم / تصویرسازی معاصر / پرویز کلانتری / نورالدین زرین کلک / علی‌اکبر

صادقی

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه
فصل اول: کلیات.....	۱
۱-۱- مقدمه.....	۲
۱-۲- بیان مسأله.....	۲
۱-۳- پیشینه تحقیق.....	۳
۱-۶- فرضیات و سوالات کلیدی تحقیق.....	۳
۱-۴- اهداف کلی و تفصیلی.....	۳
۱-۵- ضرورت تحقیق.....	۴
۱-۷- روش تحقیق و شیوه‌های مورد استفاده.....	۴
فصل دوم: گذری بر سیر تصویر سازی.....	۵
۱-۲- تاریخچه.....	۶
۱-۲- جدول مکاتب تصویرسازی ایران.....	۱۲
فصل سوم: زندگی نامه هنری.....	۱۴
۱-۳- زندگی نامه هنری پرویز کلانتری.....	۱۵
۱-۱-۳- معرفی آثار تصویرسازی پرویز کلانتری.....	۲۳
۲-۳- زندگی نامه هنری نورالدین زرین کلک.....	۲۸
۱-۲-۳- معرفی آثار تصویرسازی نورالدین زرین کلک.....	۳۰
۳-۳- زندگی نامه هنری علی اکبر صادقی.....	۳۴
۱-۳-۳- معرفی آثار تصویرسازی علی اکبر صادقی.....	۳۷
فصل چهارم: بررسی ویژگی‌های تصویرسازی سنتی در تصویرسازی‌های معاصر.....	۴۰
۱-۴- کتاب‌های پرویز کلانتری.....	۴۱
۲-۴- کتاب‌های نورالدین زرین کلک.....	۴۸

۵۸.....	۳-۴- کتاب‌های علی‌اکبر صادقی
۶۵.....	فصل پنجم: آنالیز کتاب.....
۶۶.....	۱-۵- آنالیز اینک سرزمین حجر و کتاب بشنو از نی.....
۶۷.....	۱-۱-۵- بررسی عناصر دیداری.....
۷۲.....	۱-۲-۵- بررسی نقش مایه‌ها و عناصر تصویری قدیم.....
۷۵.....	۳-۱-۵- بررسی ویژگی‌های بومی در چهره‌پردازی، شخصیت‌سازی، آرایه‌ها و پوشش‌ها.....
۸۱.....	۲-۵- آنالیز کتاب زال و سیمرغ و کتاب زال و رودابه.....
۸۲.....	۱-۲-۵- بررسی عناصر دیداری در تصویر.....
۸۶.....	۲-۲-۵- بررسی نقش مایه‌ها و عناصر تصویری قدیم.....
۸۸.....	۳-۲-۵- بررسی ویژگی‌های بومی در چهره‌پردازی، شخصیت‌سازی، آرایه‌ها و پوشش‌ها.....
۹۱.....	۳-۵- آنالیز دو کتاب پهلوان پهلوانان و عبدالرزاق پهلوان.....
۹۲.....	۱-۳-۵- بررسی عناصر دیداری در تصویر.....
۹۷.....	۲-۳-۵- بررسی نقش مایه‌ها و عناصر تصویری قدیم.....
۹۸.....	۳-۳-۵- بررسی چهره‌پردازی‌ها، شخصیت‌سازی، آرایه‌ها و پوشش‌ها.....
۱۰۰.....	فصل ششم: نتیجه‌گیری.....
۱۰۲.....	فصل هفتم: خاله سوسکه در دنیای معاصر.....
۱۰۷.....	منابع.....

عنوان.....	صفحه
شکل ۱. تاثیر پذیری مکتب ایلخانی از فرهنگ چینی.....	۶
شکل ۲. تأثیرپذیری از تصویرگری سنتی ایران. تصویرگر محسن تاج بخش.....	۸
شکل ۳. نفوذ مدرنیسم. تصویرگر مصورالملک.....	۸
شکل ۴. لیلی و مجنون. ۱۳۳۰. قولر آقاسی. موزه رضا عباسی.....	۸
شکل ۵. سقاخانه. پرویز کلانتری.....	۹
شکل ۶. پرویز کلانتری.....	۱۵
شکل ۷. همراه با عشایر ایران.....	۱۶
شکل ۸. خانه‌ی حاج رحیم آقا کجاست؟.....	۱۷
شکل ۹. کویر.....	۱۸
شکل ۱۰. نقاشی پرویز کلانتری.....	۱۹
شکل ۱۱. مجموعه همراه با عشایر که بخشی از این تصویر کارت پستال شده است.....	۱۹
شکل ۱۲. داستان خاله مرجان کتاب فارسی دبستان.....	۲۰
شکل ۱۳. حسنگ کجایی؟.....	۲۰
شکل ۱۴. روباه و خروس. کتاب فارسی دوم دبستان.....	۲۰
شکل ۱۵. روباه و کلاغ. کتاب فارسی دوم دبستان.....	۲۰
شکل ۱۶. لاکپشت و مرغابی‌ها. کتاب فارسی دوم دبستان.....	۲۰
شکل ۱۷. کتاب تاریخ ایران. ۱۳۴۴.....	۲۱
شکل ۱۸. پیک جوانان. ۱۳۵۲. پرویز کلانتری.....	۲۱
شکل ۱۹. کتاب قانون اول. رئالیسم کودکانه در آثار کلانتری.....	۲۲
شکل ۲۰. کتاب بشنو از نی نمونه‌ای از کاربرد ویژگی بومی در آثار کلانتری.....	۲۲
شکل ۲۱. کتاب گل اوامد بهار اوامد.....	۲۴
شکل ۲۲. کتاب کدو قلعه زن.....	۲۴

- شکل ۲۳. قانون اول ۲۴
- شکل ۲۴. هندوانه های کوچک ۲۵
- شکل ۲۵. کتاب باغ دوستی ۲۵
- شکل ۲۶. کتاب کلاغ زرد ۲۵
- شکل ۲۷. کتاب سلام ۲۶
- شکل ۲۸. عروسک های پارچه ای ۲۶
- شکل ۲۹. کتاب چتته ۲۷
- شکل ۳۰. نورالدین زرین کلک ۲۸
- شکل ۳۱. پویا نمایی اتل متل ۲۸
- شکل ۳۲. طراحی پوستر با استفاده از ویژگی های تصویرگری سستی ۲۹
- شکل ۳۳. کتاب علوم دبستان ۲۹
- شکل ۳۴- کتاب علوم تجربی سوم دبستان ۲۹
- شکل ۳۵. فرهنگنامه کودکان و نوجوانان ۳۰
- شکل ۳۶. کتاب کلاغ ها ۳۱
- شکل ۳۷. قصه گل های قالی ۳۲
- شکل ۳۸. کتاب کوروش شاه ۳۲
- شکل ۳۹. آ اول الفباست ۳۳
- شکل ۴۰. علی اکبر صادقی ۳۴
- شکل ۴۱. پویانمایی هفت شهر ۳۴
- شکل ۴۲. نقاشی خط اثر علی اکبر صادقی ۳۵
- شکل ۴۳. طراحی پوستر من آنم که ۳۵
- شکل ۴۴. پویا نمایی رخ ۳۵ ۳۵
- شکل ۴۵. طراحی اولیه برای شخصیت شاهزاده ی فیلم ملک خورشید ۳۶
- شکل ۴۶. عبادتی چون تفکر نیست ۳۹
- شکل ۴۷. بومی گرایی در شخصیت پردازی کتاب جم جمک برگ ۴۱

- شکل ۴۸. چهره پردازی در مکتب قاجار..... ۴۱
- شکل ۴۹. حالت نشستن شیرین، خمسه نظامی، نخستین دیدار خسرو از شیرین، شیراز ۴۱
- شکل ۵۰. همزمانی در کتاب شاهنامه باسینقری..... ۴۲
- شکل ۵۱. روستایی و شیر ۴۲
- شکل ۵۲. ژرف نمایی رنگی در کتاب روستایی و شیر ۴۲
- شکل ۵۳. رنگ گذاری تخت در کتاب سفر دریایی..... ۴۳
- شکل ۵۴. شخصیت پردازی های کتاب سفر دریایی ۴۳
- شکل ۵۵. شخصیت پردازی در کتاب شاهنامه باسنقری..... ۴۳
- شکل ۵۶. شخصیت پردازی در کتاب سفر دریایی..... ۴۳
- شکل ۵۷. انگشت حیرت در کتاب خاوران نامه، فرهاد شیرازی..... ۴۴
- شکل ۵۸. انگشت حیرت در کتاب سفر دریایی..... ۴۴
- شکل ۵۹. ابرهای پیچان در کتاب شاهنامه، شیراز، ۱۴۴۴..... ۴۴
- شکل ۶۰. استفاده از عناصر تصویرسازی سنتی چون ابرهای پیچان در کتاب سفر دریایی..... ۴۴
- شکل ۶۱. انتخاب رنگ های بومی در کتاب گربه ها و خروس ها..... ۴۵
- شکل ۶۲. همزمانی در زاویه دیدهای مختلف در تصویری از کتاب شاهنامه ی شاه طهماسبی
- منسوب به میر مصور..... ۴۵
- شکل ۶۳. همزمانی در کتاب گربه و خروس ها..... ۴۵
- شکل ۶۴. تداخل اشکال در یک شکل و استفاده از ابرهای پیچان در کتاب یوزپلنگ یکه تاز ... ۴۶
- شکل ۶۵. تداخل اشکال در تصویری از مکتب اصفهان، هنرمند نامعلوم..... ۴۶
- شکل ۶۶. تداخل اشکال در تصویری از دوران اواخر سده ی دهم، هنرمند نامعلوم..... ۴۶
- شکل ۶۷. تصویر حیوانات در کتاب یوزپلنگ یکه تاز برگرفته از شکل حیوانات نقش شده در آثار ۴۷
- شکل ۶۸. تصویر حیوانات نقش شده در دل کوهها در آثار سلطان محمد. کتاب شاهنامه طهماسب
- تبریز. حدود ۹۳۱ ه ق..... ۴۷
- شکل ۶۹. جلد کتاب چاپ..... ۴۸
- شکل ۷۰. امیر حمزه صابفران و مهتر نسیم عیار..... ۴۸

- شکل ۷۱. شاهزاده صاحبقران . علی خان ، سده سیزدهم مکتب فاجار ۴۹
- شکل ۷۲. کتاب امیر حمزه صاحبقران ۴۹
- شکل ۷۳. کتاب امیر حمزه صاحبقران و مهتر نسیم عیار ۴۹
- شکل ۷۴. خمسه نظامی، بهرام گور در گنبد ۴۹
- شکل ۷۵. کتاب چاپ سنگی، خمسه نظامی ،هفت گنبد، ۱۲۶۴ ۴۹
- شکل ۷۶. گردش چشم در کتاب امیر حمزه صاحبقران و مهتر نسیم عیار ۵۰
- شکل ۷۷. افسانه ی سیمرغ ۵۱
- شکل ۷۸. افسانه ی سیمرغ ۵۱
- شکل ۷۹. شکارگر قوش به دست ،محتماً اصفهان اواخر سده یازدهم ه ق ۵۱
- شکل ۸۰. افسانه های آسیایی ۵۲
- شکل ۸۱. کتاب چاپ سنگی الف لیله و لیله، ۱۲۷۵ ۵۲
- شکل ۸۲. ویژگی خط در کتاب افسانه ی آسیایی ۵۳
- شکل ۸۳. ویژگی خط در کتاب های چاپ سنگی ۵۳
- شکل ۸۴. تصویر حیوانات در کتاب افسانه ی آسیایی ۵۳
- شکل ۸۵. لیلی و مجنون .کتاب پنج گنج. مظفرعلی ۵۳
- شکل ۸۶. جدول کشی در کتاب با هم زندگی کنیم ۵۴
- شکل ۸۷. استفاده از نقوش اسلیمی ۵۴
- شکل ۸۸. استفاده از نقوش گیاهی در کتاب باهم زندگی کنیم ۵۴
- شکل ۸۹. کتاب کمی با هم بخندیم ۵۵
- شکل ۹۰. استفاده از جدول کشی در کتاب امیر ارسلان ۵۶
- شکل ۹۱. زاویه دید از بالا در کتاب امیر ارسلان ۵۶
- شکل ۹۲. استفاده از نقوش در جدول کشی های کتاب هزار بیشه ملانصرالدین ۵۷
- شکل ۹۳. استفاده از شکل آجر در جدول کشی های کتاب هزار بیشه ملانصرالدین ۵۷
- شکل ۹۴. ویژگی خط در کتاب گردآفرید ۵۸
- شکل ۹۵. ریتم در پیکره سواران در کتاب گردآفرید ۵۸

- شکل ۹۶. ریتم در پیکره سواران در کتاب چاپ سنگی ، استاد ستار، تبریز..... ۵۸
- شکل ۹۷. حاشیه نگاری در کتاب آورده اند فردوسی ۵۹
- شکل ۹۸. کتاب سلسله الذهب . تشعیر ۵۹
- شکل ۹۹. سفرهای سند باد بحری ۶۰
- شکل ۱۰۰. ویژگی خط در چاپ سنگی..... ۶۰
- شکل ۱۰۱. کتاب سفرهای سند بادبحری ۶۰
- شکل ۱۰۲. معراج حضرت محمد، خمسه نظامی، هنرمند نامعلوم..... ۶۰
- شکل ۱۰۳. کتاب باهم زندگی ۶۱
- شکل ۱۰۴. کتاب هفت گنبد. مکتب شیراز ۶۱
- شکل ۱۰۵. باران، آفتاب و قصه کاشی..... ۶۲
- شکل ۱۰۶. کیفیت خط در کتاب باران آفتاب قصه گل های قالی..... ۶۲
- شکل ۱۰۷. ریتم در تکرار پیکره ها ، کتاب حقیقت بالاتر از آسمان..... ۶۳
- شکل ۱۰۸. ریتم تکرار پیکره ها در کتاب شاهنامه بایسنقری ۶۳
- شکل ۱۰۹. ریتم در تکرار پیکره ها ، کتاب پیروزی ۶۴
- شکل ۱۱۰. کتاب اینک سرزمین حجر..... ۶۷
- شکل ۱۱۱. سلسله الذهب ، ۹۷۷ ه ق، هنرمند نا معلوم..... ۶۸
- شکل ۱۱۲. جدول کشی در کتاب اینک سرزمین حجر..... ۶۸
- شکل ۱۱۳. جدول کشی در کتاب بشنو از نی..... ۶۸
- شکل ۱۱۴. صفحه آرای متن و تصویر در کتاب اینک سرزمین حجر..... ۶۹
- شکل ۱۱۵. صفحه آرای متن و تصویر در کتاب بشنو از نی..... ۶۹
- شکل ۱۱۶. همزمانی در کتاب اینک سرزمین حجر..... ۷۰
- شکل ۱۱۷. همزمانی در کتاب بشنو از نی..... ۷۰
- شکل ۱۱۸. همزمانی در مکتب هرات. بهزاد..... ۸۰
- شکل ۱۱۹. فضاسازی بومی در کتاب اینک سرزمین حجر..... ۷۱
- شکل ۱۲۰. نقاره زنان در کتاب بشنو از نی..... ۷۱

- شکل ۱۲۱. نقاره زن در کتاب شاهنامه‌ی محمد جوکی، هرات ۷۱
- شکل ۱۲۲. پوشش گیاهی در کتاب اینک سرزمین حجر ۷۲
- شکل ۱۲۳. گلچین بایسنقری ۷۲
- شکل ۱۲۴. پوشش گیاهی در کتاب بشنو از نی ۷۲
- شکل ۱۲۵. استفاده از عناصر تصویرسازی قدیم در کتاب اینک سرزمین حجر ۷۳
- شکل ۱۲۶. استفاده از عناصر تصویرسازی قدیم در کتاب بشنو از نی ۷۳
- شکل ۱۲۷. شکل ابر و کوه در کتاب اینک سرزمین حجر ۷۳
- شکل ۱۲۸. تصویر کوه در کتاب کلیله و دمنه. احتمالاً ۸۳۳ ه ق، بی نام ۷۳
- شکل ۱۲۹. تصویر درفش‌ها در کتاب اینک سرزمین حجر ۷۴
- شکل ۱۳۰. سپر‌ها در کتاب اینک سرزمین حجر ۷۴
- شکل ۱۳۱. کتاب اینک سرزمین حجر ۷۴
- شکل ۱۳۲. شخصیت پردازی در کتاب اینک سرزمین حجر ۷۵
- شکل ۱۳۳. هاله دور سر در کتاب اینک سرزمین حجر ۷۵
- شکل ۱۳۴. هاله دور سر در کتاب خاوران نامه. فرهاد ۷۵
- شکل ۱۳۵. شخصیت پردازی در کتاب بشنو از نی ۷۶
- شکل ۱۳۶. چهره پردازی در مکتب قاجار ۷۶
- شکل ۱۳۷. نمونه‌ی شکل کلاه در شاهنامه بایسنقری ۷۶
- شکل ۱۳۸. کلاه‌های قزلباش در کتاب ظفرنامه‌ی تیموری، کمال الدین بهزاد، مکتب هرات ۷۶
- شکل ۱۳۹. تکرار پیکره‌ها در کتاب اینک سرزمین حجر ۷۷
- شکل ۱۴۰. تکرار چهره‌ها در شاهنامه‌ی بایسنقری ۷۷
- شکل ۱۴۱. تکرار پیکره‌ها در کتاب بشنو از نی ۷۷
- شکل ۱۴۲. کتاب بشنو از نی ۷۸
- شکل ۱۴۳. سوگواری در مرگ شوهر لیلی، خمسه نظامی، منسوب به قاسم ۷۸
- شکل ۱۴۴. تصویر آتش در کتاب بشنو از نی ۷۹
- شکل ۱۴۵. آتش در کتاب شاهنامه‌ی طهماسبی. بخشی از تصویر گذر سیاوش از آتش ۷۹

- شکل ۱۴۶. نگشت حیرت در تصویرسازی های کتاب بشنو از نی ۸۰
- شکل ۱۴۷. انگشت حیرت در کتاب خمسه‌ی نظامی ، مکتب شیراز ۸۰
- شکل ۱۴۸. انگشت حیرت در تصویرسازی کتاب اینک سرزمین حجر ۸۰
- شکل ۱۴۹. زال و سیمرغ ۸۲
- شکل ۱۵۰. ویژگی خط در تصویرگری سنتی. شاهنامه شاه طهماسبی. مکتب تیموری ۸۲
- شکل ۱۵۱. بکارگیری رنگ طلایی در کتاب زال و رودابه ۸۳
- شکل ۱۵۲. بکارگیری رنگ در کتاب ظفرنامه‌ی تیموری، بهزاد ، مکتب هرات ۸۳
- شکل ۱۵۳. صفحه آرایبی متن و تصویر در کتاب زال و رودابه ۸۴
- شکل ۱۵۴. صفحه آرایبی متن و تصویر در کتاب زال و سیمرغ ۸۴
- شکل ۱۵۵. عدم رعایت ژرف‌نمایی در کتاب زال و سیمرغ ۸۵
- شکل ۱۵۶. عدم رعایت ژرف‌نمایی در کتاب زال و سیمرغ ۸۵
- شکل ۱۵۷. تخت از زاویه بالا ، تولد زال، منصوب به میر مصور ، شاهنامه شاه طهماسبی ۸۵
- شکل ۱۵۸. نقوش به کاررفته در کتاب زال و سیمرغ ۸۶
- شکل ۱۵۹. نقوش به کاررفته در کتاب زال و رودابه ۸۶
- شکل ۱۶۰. قسمتی از فرش مکشوف در پازیریک مشتمل بر تصویر بانوان عهد هخامنشی ۸۷
- شکل ۱۶۱. گل لوتوس در کتاب زال و سیمرغ ۸۷
- شکل ۱۶۲. شخصیت پردازی در کتاب زال و سیمرغ ۸۸
- شکل ۱۶۳. شخصیت پردازی در کتاب زال و سیمرغ ۸۸
- شکل ۱۶۴. نمونه ای از مردان هخامنشی در تخت جمشید ۸۹
- شکل ۱۶۵. نقاشی قاجار دوره فتعلی شاه ۸۹
- شکل ۱۶۶. ظفرنامه‌ی تیموری ، بهزاد، مکتب ۸۹
- شکل ۱۶۷. استفاده از کلاه قزلباش در کتاب زال و سیمرغ ۸۹
- شکل ۱۶۸. دادن حلقه قدرت در نقش برجسته‌ی ساسانی ۸۹
- شکل ۱۶۹. دادن حلقه در کتاب زال و رودابه ۸۹
- شکل ۱۷۰. رقصندگان در کتاب زال و رودابه ۹۰
- شکل ۱۷۱. رقصندگان در مکتب قاجار ۹۰

- شکل ۱۷۲. پهلوان پهلوانان ۹۲
- شکل ۱۷۳. ویژگی خط در کتاب عبدالرزاق پهلوان ۹۳
- شکل ۱۷۴. ویژگی خط در کتب چاپ سنگی . تصویرگر میرزا علی قلی ۹۳
- شکل ۱۷۵. ویژگی رنگ در کتاب عبدالرزاق پهلوان ۹۳
- شکل ۱۷۶. رنگ در کتاب پهلوان پهلوانان ۹۴
- شکل ۱۷۷. اسب در کتاب عبدالرزاق ۹۴
- شکل ۱۷۸. اسب در کتاب گردآفرید ۹۴
- شکل ۱۷۹. اسب در کتاب پیروزی ۹۴
- شکل ۱۸۰. اسب در طراحی ویترا ۹۵
- شکل ۱۸۱. اسب در نقاشی های سورئالیستی ۹۵
- شکل ۱۸۲. نقاشی قهوه خانه ای ۹۵
- شکل ۱۸۳. چاپ سنگی ۹۵
- شکل ۱۸۴. نقاشی سو رئالیستی ۹۵
- شکل ۱۸۵. ریتم در کتاب پهلوان پهلوانان ۹۶
- شکل ۱۸۶. ریتم در کتاب عبدالرزاق پهلوان ۹۶
- شکل ۱۸۷. ریتم در کتب چاپ سنگی ۹۶
- شکل ۱۸۸. ژرف نمایی در کتاب پهلوان پهلوانان ۹۷
- شکل ۱۸۹. ژرف نمایی در کتاب عبدالرزاق پهلوان ۹۷
- شکل ۱۹۰. شخصیت پردازی در کتاب پهلوان پهلوانان ۹۸
- شکل ۱۹۱. شخصیت پردازی در کتاب عبدالرزاق پهلوان ۹۸
- شکل ۱۹۲. ۱۲۷۵. تبریز. تصویرگر استاد ستار ۹۹
- شکل ۱۹۳. ۱۲۶۶. بمبی. تصویرگر: علی اکبر ۹۹

فصل اول کلیات

۱-۱- مقدمه

تصویر همواره در توسعه و رشد همه‌ی فرهنگ‌ها ابزاری مفید و کارآمد بوده است و در هر چه ساده‌تر کردن درک مطالب و اهداف متفاوت سابقه‌ای طولانی دارد. در سرزمین ما آثار با ارزشی از گذشتگان بر جا مانده که اعتقادات، آیین‌ها و آداب و رسوم نیاکانمان را آشکار می‌کند. آثاری چون دیوار نگاره‌های غار لرستان و سفالینه‌های سیلک کاشان و چه بر سنگ نگاره‌ها و کتیبه‌های به جای مانده از دوران هخامنشی، اشکانی و ساسانی نوعی تصویرگری غیرمکتوب به شمار می‌رود اما تا پیش از ظهور اسلام در ایران از نوشته‌ها و تصویرگری‌های نقش شده بر صفحه کاغذ، اثر چندانی در دست نیست؛ پس از اسلام تاریخ تصویر سازی با پیدایش مکاتب تصویرگری شکل گرفت در دوره‌های تاریخی تأثیرپذیری هنرمندان از مکاتب پیشین و حتی هنر پیش از اسلام قابل مشاهده است. در هیچ دوره‌ای هنرمند فرهنگ و هنر خود را کاملاً فراموش نمی‌کند اگر چه متأثر از فرهنگ دیگر ملل نیز باشد. مسئله‌ی هویت در هنر معاصر از جمله تصویرسازی امروز ایران و بخصوص تصویرسازی کودکان ضروری به نظر می‌رسد زیرا کاربست عناصر بومی و استفاده از تصویرسازی قدیم در آثار تصویرگری معاصر سبب آشنایی کودکان این مرز و بوم با فرهنگ و هنر این سرزمین می‌شود دربرخی آثار تصویرگران معاصر ایران، تأثیرات آثار نیاکان را می‌توان دید؛ این پژوهش به بررسی آثار ۳ تن از پیشکسوتان تصویرگری ایران پرویز کلانتری، نورالدین زرین‌کلک، علی اکبر صادقی پرداخته است. شایان ذکر است که در این جستار آن دسته از آثار ایشان مورد بررسی قرار گرفته که در آن‌ها نگاهی نو به تصویرسازی کهن ایران و عناصر بومی دارند و اصالت و خلاقیت را در هم آمیخته و به زایشی نوین دست یافته‌اند.

۱-۲- بیان مسأله

استفاده از منابع تصویری کهن و عناصر بومی در تصویرگری کتاب‌های کودک و نوجوان یکی از ارزش‌هایی است که ظاهراً به سبب وابستگی هنرمند به آیین‌ها، باورها و ویژگی‌های سرزمین مادری پدید آمده است. چگونگی تأثیر پذیری تصویرسازان معاصر از عناصر بومی و تصویرگری قدیم در برخی از مهمترین آثار آنان مورد سوال این تحقیق است.

۳-۱- پیشینه تحقیق

هر چند که به نظر می‌رسد در مورد تصویرگری معاصر بررسی چندانی صورت نگرفته؛ منابع قابل ذکر نیز در برخی موارد به علت عدم صحت مطالب قابل استناد نیست. با این وجود می‌توان به کتاب کودک و تصویر جلد ۱ و ۲ نوشته جمال الدین اکرمی که در آن ضمن پرداختن به تاریخچه تصویرسازی ایران به آثار تصویرگران معاصر نیز توجه شده و نیز کتاب *مقدمه‌ای بر مصورسازی کتاب کودکان* نوشته نادر ابراهیمی اشاره داشت. کتاب *تصویرسازی نوشته مریم مهردادفر* و کتاب *تصویرسازی نوشته محسن حسن پور* اشاره کرد. بسیاری نیز در صدد بررسی آثار تصویرگران معاصر اقدام به چاپ و انتشار مقاله‌هایی با عناوین گوناگون نموده‌اند.

۴-۱- اهداف کلی و تفصیلی

از آنجا که به نظر می‌رسد هنرمندان تصویرگر معاصر در بسیاری از آثار خود ضمن الهام گرفتن از آثار گذشتگان، گاهی نیز از عناصر بومی متأثر بوده‌اند بنابراین در این تحقیق ضمن بررسی این تأثیرپذیری به ویژگی‌ها و شاخصه‌های بومی در تصویرگری معاصر ایران با استفاده از تحلیل موردی به برخی آثار مرتبط پرداخته شده است.

۵-۱- ضرورت تحقیق

با توجه به اینکه بررسی‌های صورت گرفته در مورد تصویرگری معاصر ایران در بسیاری موارد تنها به معرفی آثار توجه شده و مطالب آن به چگونگی تأثیرپذیری هنرمندان معاصر از مکاتب پیشین اختصاص نداشته، بنابراین در تحقیق فوق به بررسی نحوه تأثیر از آثار گذشتگان و استفاده از شاخصه‌های بومی در آثار معاصر پرداخته شده است.

۱-۶- فرضیات و سوالات کلیدی تحقیق

چنین به نظر می‌رسد که تصویرگران معاصر در ارائه‌ی آثار نو از کاربست عناصر بومی استفاده کرده و در بسیاری موارد نیز از آثار پیشینیان مدد جسته‌اند. با نظر به این موارد در این پژوهش کوشیده‌ایم پاسخی برای این سؤال‌ها بیابیم:

۱. چگونه آثار تصویرگران مکاتب کهن هنر ایران بر آثار تصویرگران معاصر تأثیرگذار بوده است؟
 ۲. تأثیر و یا الهام از مکاتب هنری پیشین به چه میزان و در چه مواردی بیشتر به چشم می‌خورد؟
 ۳. آیا عناصر بومی بر ارائه‌ی آثار هنرمندان معاصر تأثیرگذار است؟
 ۴. برای بومی بودن یک اثر چه مؤلفه‌های خاصی را می‌توان در نظر گرفت؟
- چگونه تصویرگران نسل جدید در جستجوی خلق آثاری نو، از آثار هنرمندان کهن الهام می‌گیرند؟

۱-۷- روش تحقیق و شیوه‌های مورد استفاده

این پژوهش در چهارچوب روش‌های تحقیق کیفی با رویکرد تطبیقی به تحلیل آثار پرداخته است. شیوه-ی گردآوری اطلاعات برای سرانجام دادن به پژوهش، به صورت کتابخانه‌ای و آرشیوی است. متن حاضر به منظور مطابقت با روش منضبط دانشگاهی بر اساس مراجعی چون: شیوه‌نامه‌ی مرکز نشر دانشگاهی^۱ و دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی^۲ نگارش و ویرایش شده است.

^۱- شیوه نامه مرکز نشر دانشگاهی (ویرایش دوم)، مرکز نشر دانشگاهی، چاپ ششم، تهران ۱۳۸۳.

^۲- دستور خط فارسی/مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی، نشر فرهنگستان زبان و ادب فارسی، چاپ نهم ۱۳۸۹.